

N:o 53.

Ank. till Riksd. kansli den 12 maj 1892, kl. 2 e. m.

Lagutskottets utlåtande, i anledning af väckt motion om ändrad lagstiftning rörande oäkta barns arfsrätt.

Frågan om en ändrad lagstiftning rörande oäkta barns arfsrätt, hvilken fråga senast vid 1885 års riksdag förelåg till behandling, har vid innevarande riksmöte återupptagits uti en inom Andra Kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, n:o 47, hvori herr *J. Johnsson* föreslår, att Riksdagen för sin del måtte besluta, att 7 § i 8 kap. ärfdabalken måtte erhålla följande ändrade lydelse:

Oäkta barn, som är afladt utan äktenskapslofven, må, derest modern låtit såsom sitt barn anteckna det i kyrkoboken för den församling, i hvilken hon då var kyrkoskrifven, eller sannolika skäl för barnets häkomst kunna visas, lika med äkta barn taga arf efter sin moder.

Till stöd för sin berörda framställning erinrar motionären, hurusom förordningen den 14 april 1866, hvarigenom oäkta barn, som icke är afladt under äktenskapslofven, förklarats berättigadt att, derest modern låtit såsom sitt barn anteckna det i kyrkoboken för den församling, i hvilken hon då var kyrkoskrifven, lika med äkta barn taga arf efter sin moder i den egendom, som ej utgör bröstarfvinges laglott, ställer det oäkta barnet i fråga om arf i en sämre ställning till sin moder än de inom äktenskapet födda eller såsom sådana ansedda barnen. I vår religiösa åskådning likasom i den borgerliga lagstiftningen i allmänhet inginge emellertid den grundsats, att barnen icke böra lida för föräldrarnes förseelser, men denna så ofta framhållna och otvifvelaktigt rigtiga grundsats vore på förevarande område icke genomförd.

Det hufvudsakliga skäl, anför motionären vidare, som blifvit åberopadt emot medgifvande af lika arfsrätt åt oäkta barn, vore den fruktan man förmålt sig hysa, att derigenom en betänkelig rubbning skulle ske i den sedliga grunden för äktenskapet. Men motionären hölle före, att äktenskapet icke vore så uteslutande eller i så hufvudsaklig mån bygd på förutsättningen af egendomsgemensamhet, att dess anseende eller familjebandets sammanhållning skulle äfventyras genom uppfyllande i ifrågavarande hänseende af rättvisans bud mot de oäkta barnen. Denna grundsats hade jemväl af lagutskottet vid 1863 års riksdag blifvit uttalad, ehuru den då förordade ändring icke ledde till det åsyftade målet; och tiden torde nu vara inne, att Riksdagen, i enlighet med rättvisans kraf och det allmänna rättsmedvetandet, för sin del antoge en lagändring, som bättre än den gällande lagstiftningen tillgodosåge berörda kraf.

Bestämmelsen att endast för det fall, att modern i kyrkoboken för den församling, der hon då vore kyrkoskrifven, låtit såsom sitt anteckna barnet, oäkta barn skulle ega att taga arf efter modern, vore enligt motionärens uppfattning otillfredsställande. Att barnets ve eller väl skulle uteslutande bero deraf, huruvida den prest, som döpte barnet eller mottoge anmälan om barnets anteckning i kyrkoboken, rätteligen fullgjorde detta åliggande, vore så mycket betänkligare, som någon påföljd icke vore stadgad för prest, som försummade att anställa sådan anteckning. Oförstånd och försummelse å moderns sida att anmäla barnet hade jemväl ofta haft till följd, att barn nekats taga arf efter sin moder.

I det fall, att bevis om barnets härkomst kunde åvägabringas, borde väl, syntes det, barnet vara berättigadt till arf efter modern, äfven om, af en eller annan omständighet, barnet ej blifvit af modern såsom hennes antecknad i kyrkoboken.

Såsom motionären erinrat, inträdde den under ståndsriksdagarnes tid ofta återkommande och mycket omtvistade frågan om oäkta barns arfsrätt i ett nytt skede genom utfärdandet af förordningen den 14 april 1866. Denna förordning tillkom närmast i anledning af rikets ständers skrifvelse den 6 december 1863, deri till antagande framlades ett förslag, hvarigenom, med ändring af hvad i 8 kap. 7 § ärfdebalken stadgades derom, att barn, som aflats i lönskaläge utan äktenskapslofven,

eller i hordom, eller i förbudna leder, ej egde taga annat arf än efter egna barn och bröstarfvingar, förordnades, att oäkta barn jemväl finge taga arf efter sin moder *lika* med äkta barn.

I skrifvelse den 31 oktober 1865 tillkännagaf emellertid Kongl. Maj:t, att Kongl. Maj:t vid granskning af berörda förslag funnit sig icke kunna godkänna detsamma hufvudsakligen af de skäl, att förslaget dels genom att tillägga oäkta barn enahanda arfsrätt efter moder som äkta barn syntes innebära en rubbning i grundsatsen, att allenast ett lagligt äktenskap kunde erkännas såsom familjens grundval, och dels saknade föreskrift derom, att oäkta barn borde blifvit af modern i lifstiden erkändt, ehuru väl ett dylikt erkännande vore ett vilkor för den presumption af den affidnas ej tillkännagifna yttersta vilja, som skulle kunna antagas såsom grund för den arfsrätt, man ville tillerkänna sådant barn.

I enlighet härmed var också det förslag upprättadt, som i proposition till 1865—66 årens Riksdag förelades till antagande och i oförändradt skick blef bifallet, hvarefter detsamma genom ofvan berörda förordning upphöjdes till lag.

Enligt samma förordning är nu oäkta barn berättigadt till arf under följande tre vilkor: 1:o att det ej är afladt under det modern lefver i äktenskap; 2:o att det ej är afladt i förbudna led; och 3:o att det är erkändt af modern på det sätt, att hon låtit såsom sitt barn anteckna det i kyrkoboken för den församling, i hvilken hon då var kyrkoskrifven. Ifrågavarande arfsrätt, som gäller allenast efter *moder*, är vidare i anseende till omfånget begränsad till den egendom, som ej utgör bröstarfvinges laglott.

Såvidt utskottet kunnat finna, är det i tre särskilda hänseenden, som motionären åsyftar ett vidgande af den arfsrätt, som sålunda finnes oäkta barn medgifven.

Till en början vill sålunda motionären, att jemväl oäkta barn, som är afladt under moderns äktenskap eller i förbudna led, skall berättigas att taga arf efter moder. Vidare önskar motionären en utvidgning af de förutsättningar, under hvilka arfsrätt må inträda, derhän, att, jemväl der anteckning i kyrkobok i föreskrifven ordning icke skett, men barnets härkomst kan göras sannolik, barnet förklaras arfsberättigadt, och slutligen anser motionären, att den nu stadgade begränsning i omfånget af oäkta barns arfsrätt bör bortfalla.

Hvad nu beträffar förslaget att i arfsrättsligt hänseende likställa oäkta barn, som aflats under moderns äktenskap eller i förbudna led

med annat dylikt barn, anser sig utskottet icke kunna förorda detsamma, ehuru väl en dylik utsträckning kunde synas följdriktig.

I detta ämne delar nemligen utskottet i allt väsentligt samma uppfattning, som lagutskottet vid 1865—66 årens riksdag uttalade.

I sitt utlåtande (n:o 13) öfver det kongl. lagförslaget i förevarande ämne yttrade nämnda utskott, hurusom både lag och sed syntes kräfvat en sådan inskränkning, hvarom nu är fråga. Moderns erkännande af ett i hordom eller blodskam afladt barn måste alltid komma att innebära erkännande af ett brott, som, der det vore förhemligadt under hennes lifstid, skulle drabba allenast hennes efterlevande man, barn eller andra anhöriga. För ett barn, hvars arfsanspråk skulle stödjas på en dylik grund, borde arfsrätten vara värd, om möjligt, mindre än intet. Det oaktadt vore alldeles icke osannolikt, att understundom den ekonomiska fördelen kunde, med förqväfvande af alla betänkligheter i andra afseenden, förmå någon att efter sin moder göra gällande en på hennes erkännande af begånget brott grundad arfsrätt, men det vore föga troligt, att den allmänna rättskänslan tillfredsställes af ett förfarande, som sedlighetskänslan icke kunde undgå att ogilla. I dessa undantagsfall syntes det, med afseende å nödvändigheten att skona den allmänna sedlighetskänslan, vara lämpligast att låta dylikt barns rätt vara beroende af föräldrarnes testamentariska förordnande.

Vidkommande deremot motionärens förslag att låta arfsrätt för oäkta barn inträda, så snart barnets härkomst gjorts sannolik, oberoende af om någon anteckning derom skett i kyrkoboken, synes detta utskottet synnerligen behjertansvärdt.

Såsom propositionen vid 1865—66 årens riksdag angifver, är nu gällande vilkor, att moder skall hafva låtit i kyrkoboken anteckna barnet såsom sitt, grundadt på den uppfattning att oäkta barns arfsrätt åtminstone företrädesvis skulle hvila på presumptionen om moderns befinliga, men ej tillkännagifna yttersta vilja och således vore, hvad man kallat, en förklädd testamentsrätt. Oafsedt nu att rättigheten af berörda uppfattning icke synes vara obestriddig, torde i allt fall lagens fordran, att anteckningen i kyrkoboken ovilkorligen skall visas hafva skett på särskildt föranstaltande af modern, vara alltför sträng och i tillämpningen vålla allehanda svårigheter.

Detta har också blifvit erkänt af lagutskottet vid 1881 och 1882 årens riksdagar, hvilket förklarade sig anse arfsrätt böra inträda, äfven om det icke visades, att en i kyrkoboken befintlig anteckning tillkommit på moderns föranstaltande. Den omständighet att en anteckning i

kyrkoboken funnes om oäkta barns härkomst borde enligt utskottets förmenande göra tillfyllest. Utskottets i enlighet härmed uppgjorda förslag till ändring af bestämmelserna i 1866 års förordning godkändes vid båda de nyssnämnda riksdagarna af Andra Kammaren utan votering, men afslogs af Första Kammaren.

Jemväl lagutskottet vid 1885 års riksdag, som i öfrigt afstyrkte hvarje förändring i den bestående lagstiftningen, fann tillämpningen af 1866 års förordning mindre tillfredsställande, i det att den på grund af åtskilliga förhållanden icke verkade så, som med densamma afsetts. Utskottet hemställde för ty till Riksdagen att i skrifvelse anhålla, att genom cirkulär hos vederbörande presterskap måtte inskräpas angelägenheten deraf, att ifrågavarande anteckning verkställes på sådant sätt, att den innefattade bevis, att qvinnan låtit anteckna barnet såsom sitt. Denna hemställan blef af Riksdagen bifallen, och utfärdades cirkulär i ämnet den 5 juni 1885.

Såsom utskottet redan antydt, anser utskottet emellertid billigt och rättvist, att, äfven om af en eller annan anledning, t. ex. moderns död vid barnsörden, anteckning icke *kunnat* ske i den ordning gällande lag föreskrifver, oäkta barn, om hvars härkomst icke föreligger något tvifvel, bör tillerkännas arfsrätt efter sin moder. Lika med lagutskottet vid 1881 och 1882 årens riksdagar finner utskottet i sådant hänseende en anteckning i kyrkoboken, äfven om den icke tillkommit på moderns föranstaltande, i allmänhet böra göra tillfyllest, men jemväl en på *annat* sätt åvägabragt juridiskt bindande maternitetsbevisning torde icke böra fränkännas enahanda verkan. Regler böra emellertid gifvas för en dylik maternitetsbevisning och viss tid stadgas, inom hvilken arfsanspråk må af oäkta barn framställas för att komma under beaktande.

Hvad slutligen angår förslaget att vidga omfånget af oäkta barns arfsrätt, anser utskottet jemväl detsamma — med ofvan antydd inskränkning — förtjent af understöd. Som bekant är det hufvudsakligen från tre synpunkter, den allmänna moralens, kyrkans och statens, som motståndet mot en dylik utsträckning plägar hemta sitt stöd. Man har sålunda fruktat, att hvarje handling, hvarigenom de oäkta födde i familjrättsligt hänseende förblandades med äkta barn, skulle inverka störande på sedernas helgd, att familjelifvets renhet skulle fläckas, om frukten af en osedlig förbindelse vunne rättigheter, som eljest grundade sig allenast på det af äktenskapet sedliggjorda blodsbandet, och slutligen att skandalösa rättegångar skulle deraf blifva en följd. Men — såsom en författare i ämnet med skäl anmärkt — man

kan fråga, hvarifrån den människokänedom är hemtad, som tror, att lättsinne och utsväfningar förekommas genom medvetandet, att frukten deraf går förlustig äkta barns rätt, och man kan med allt skäl anmärka, att den allmänna sedligheten skulle genom ett motsatt, till återhållsamhet manande system snarare befästas än försvagas, att äktenskapets helgd och familjelifvets renhet bäst vårdas derigenom, att handlingar, som strida mot sedlighetens lag, icke företagas, att föräldrarnes vandel står för de äkta barnen lika litet fläckfri, då de oäkta ega arfsrätt, som då detta icke är händelsen, samt att möjlighet till chikanösa processer redan föreligger i de oäkta barnens af lagen erkända anspråk på uppfostringsbidrag.

Hvad vidare angår den uppfattning, som från kyrkans synpunkt finner en utsträckning af oäkta barns arfsrätt förkastlig, må erinras, hurusom det visserligen var under kristendomens äldre tider i vårt land, som grunden lades till vår nu gällande lagstiftning i ämnet, och att följaktligen den slutsats synes berättigad, att denna lagstiftning är betingad af den kristna läran. Men — såsom lagutskottet vid 1859—60 årens riksdag riktigt anmärkte — det är af vigt att ihågkomma, att detta var den kristna läran, sådan den representerades af *katolicismen*, hvilken satte kyrkan i stället för kristendomen och sträfvade derhän att få alla band, som icke af kyrkan helgats, ansedda såsom ogiltiga inför lagen och ur stånd att grundlägga några rättigheter, icke ens de naturliga och allmänt medborgerliga. Man sökte sålunda och lyckades äfven utbreda den åsigt, att rättigheten för oäkta födde att taga arf vore erkännande af en osedlig princip, förblandande dermed den felande med den oskyldige och tryckande osedlighetens känneärke på den senares panna.

Kommer så den tredje synpunkten, hvilken ligger till grund för satsen, att endast lagligt äktenskap gifver laglig arfsrätt. Från denna grundsats, åberopad jemväl vid 1866 års förordnings tillkomst, ha dock 1734 års lagstiftare, på sätt lagutskottet vid nyssnämnda riksdag vidare anmärkt, medgifvit flera så väsentliga undantag, att den näppeligen förtjenar namn af ledande princip. Ty först — och för att icke fästa sig dervid, att barn, aflade med fästeqvinna eller under äktenskapslöfte, anses såsom äkta barn — måste beaktas, att barn, som är afladt i lönskaläge och således oäkta, får arfsrätt, om blott fadern sedermera *tillsäger* modern äktenskap. En dylik tillsägelse är visserligen att anse såsom en legitimation, men ostridigt är likväl, att barnet var frukt af en förbindelse, som icke i sig innebar det ringaste moment af ett lagligt äktenskapsband. Vidare är barn, som blifvit afladt

under våldtäkt, berättigadt att taga arf såsom äkta barn, ehuru qvinnan visserligen icke erhåller laggift hustrus rätt. I sistnämnda fall är, äfven om till stöd för arfsrätten åberopas moderns oskuld, faderns brottslighet desto större, och likväl ärfver barnet äfven honom. Lika ohållbar visar sig berörda grundsats derutinnan att, enligt stadgandet i 8 kap. 8 § ärfdabalken, oäkta barns efterlemnade egendom går i arf till föräldrarne.

I våra grannland Norge och Danmark ärfva oäkta barn likasom äkta barn moder och moderns fränder, i Norge derjemte under vissa vilkor fader och fädernes fränder. De flesta europeiska länder tillägga, om ock med vissa begränsningar, oäkta barn arfsrätt efter moder, och det kan egentligen sägas vara allenast den engelska, i detta afseende på feodalistisk grund hvilande rätten, som ännu nekar dem en dylik rätt. Slutligen må nämnas, hurusom äldre lagberedningen i sitt förslag till ärfdabalk (1 kap. 21 §) ville tillägga oäkta barn, som ej aflats under moderns äktenskap eller i förbudna led, *obegränsad* arfsrätt efter moder eller hennes skyldemän, hvarjemte beredningen, fullt följdriktigt synes det utskottet, föreslog, att arf efter oäkta född icke skulle få gå till skyldeman, som han ej sjelf kunnat ärfva.

Att nu, på sätt motionären föreslagit, tillerkänna oäkta barn, som icke aflats under moderns äktenskap eller i förbudna led, enahanda arfsrätt efter moder som äkta barn, synes sålunda utskottet vara en gärd af rättvisa; och får utskottet, som anser, att den viktiga och grannlaga frågan bör genom en skrifvelse dragas under Kongl. Maj:ts ompröfning, hemställa,

att Riksdagen, i anledning af ifrågavarande motion, måtte i skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t ville låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring af gällande bestämmelser rörande oäkta barns arfsrätt, att oäkta barn, som icke är afladt under moderns äktenskap eller i förbudna led, berättigas att lika med äkta barn taga arf efter moder.

Stockholm den 12 maj 1892.

På lagutskottets vägnar:

AXEL BERGSTRÖM.

Reservationer:

dels af herrar *Bergström*, *Fröberg* och grefve *Klingspor*, som ansett, att utskottet bort hemställa om afslag å motionen;
och *dels* af herrar *Claëson* och *Ölander* emot vissa delar af motiveringen.

Herrar *L. O. Larsson* och *Pehrsson* hafva begärt få antecknadt, att de icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet.
